

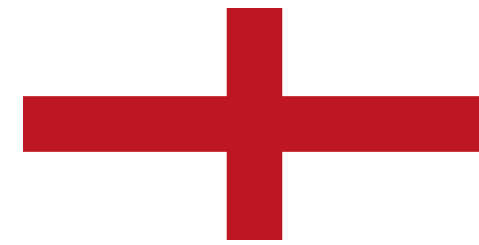
Italské městské státy, vojenská
(r)evoluce, **Portugalské** impérium
obchodních stanic

Evropa ve světové ekonomice 2023

Křesťanská expanze

- **Obrat** ve SZM – dobytí Sevilly a **Córdoby** (1248, 1254); obchod přes východní cestu, **pax monglica**;
- **Itálie** – nejvyspělejší urbánní oblast, fragmentovaná suverenita ,(SŘŘ, Byzanc, Papež); inovace v zemědělství a textilním průmyslu;
- **Dálkový obchod** – sofistikované praktiky východu, oslabení pozic obchodních komunit Řeků a Židů; za italskými komunitami stojí vojenská **síla republik**; **Byzanc** upadá pod tlakem Turků (1204-1260 *Latinské císařství*);
- **Trans-alpský obchod**: Flandry -> Itálie (Amalfi, Bari, Pisa, Benátky, Janov) -> SZM Islám a Byzanc -> Asie;
- **Pragmatismus** – obchod s muslimy, export otroků (odpustky); ovládnutí SZM obchodu, poznatky od muslimů a z Asie; cukr (obchod a produkce);
- *Většina objevitelů pocházela z Itálie, většinou z městských států, které byly soupeři Benátek. Kolumbus byl Janovan, Vespucci byl Florentán, Cabot se narodil buď v Janově, nebo poblíž Neapole.*

Italské obchodní republiky

• Benátky (9-15 st.):

- **Stato da Mar** – obchodní impérium ve východním Středomoří; a **Terraferma** – hospodářské zázemí, nárazníková zóna a ochrana alpských cest;
- podpora Byzance (ochrana obchodu a bezpečnost východního Středomoří) - podpora kruciát -> privilegia od **Byzance**;
- dominance v Jadranu , specializace - zprostředkování obchodu a dovoz potravin;
- zvrát 1204 – podíl na plenění **Konstantinopole**, přístup k Černému moři; + Kréta;
- pol. instituce - dóže a velká rada, **La serrata** 1297; **commenda**;
- **úpadek** – pád Konstantinopole, války s Osmany a cesta kolem Afriky...;

• Janov (12-15 st.):

- nájezdy na arabské přístavy v sev. Africe, spolupráce s křižáky;
- Formálně vládl biskup (SŘŘ), fakticky **konzulové** voleni měšťany;
- podpora **Byzantského protiútoku** 1261 – privilegia na úkor Ben.;
- otevření **mořských cest do Flander a Anglie**;
- Porážka Pissy 1284 a Benátek Curzola 1298;
- Opakované **války** – prohra s Benátkami 1380 (Battle of Chioggia) – Janov vytlačen z Jadranu;
- Kontrolován Francií, Milánem – postupně centrum **bankovnictví** (san Giorgio 1407); v 16 stol. satelit Španělska...

Nám. Sv. Marka, dóžecí palác, zvonice, bazilika - v této podobě od 1177 (Van Vittel 1697)

Arsenal od 1104, největší průmyslový areál předindustriálního světa

Galea grossa da mercado

Domini di Terraferma

Venedig

Dogado

Stato da Mår

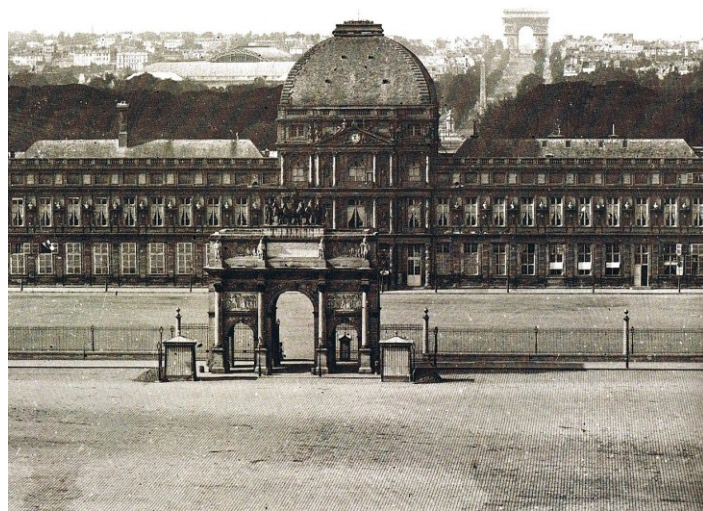

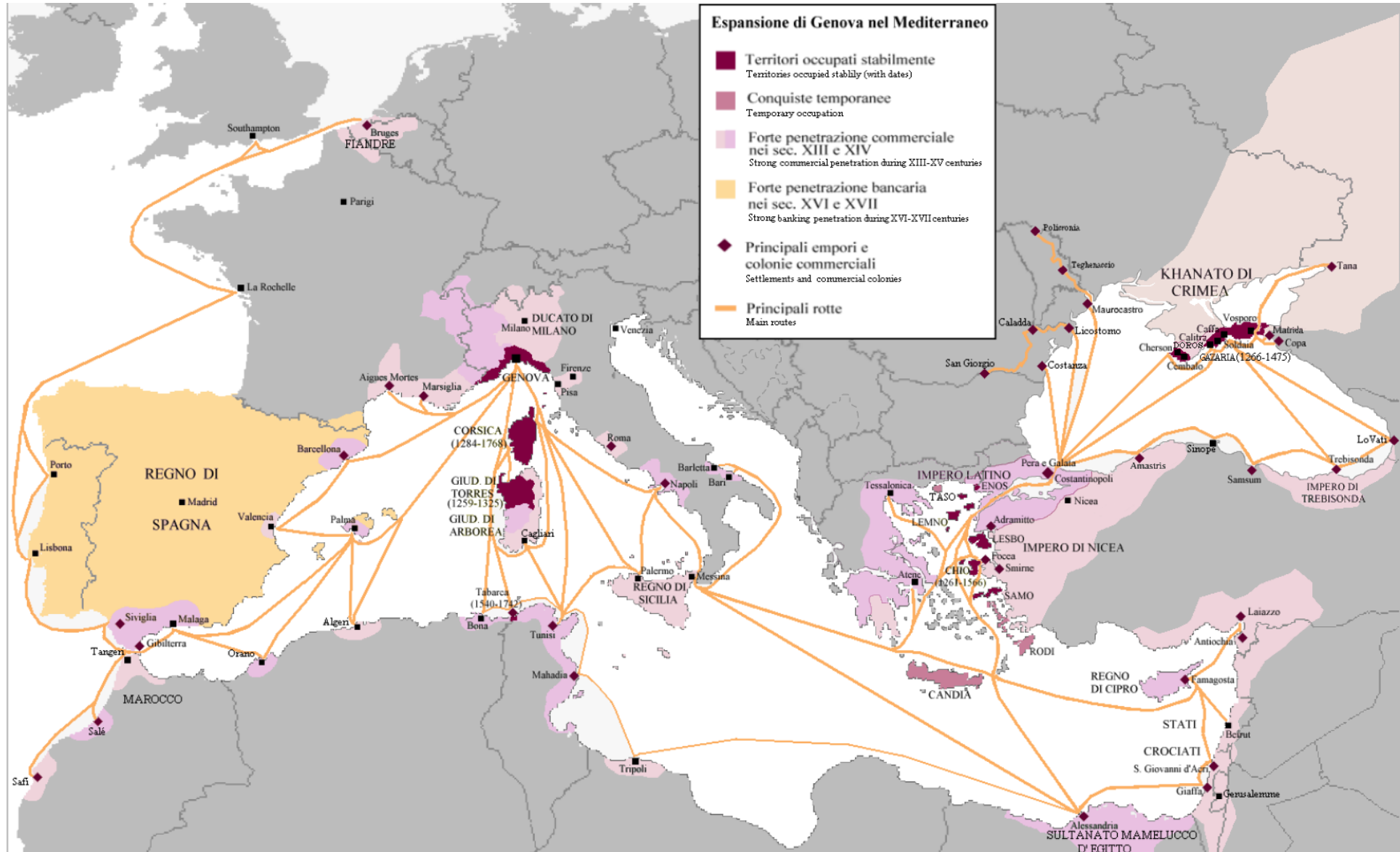

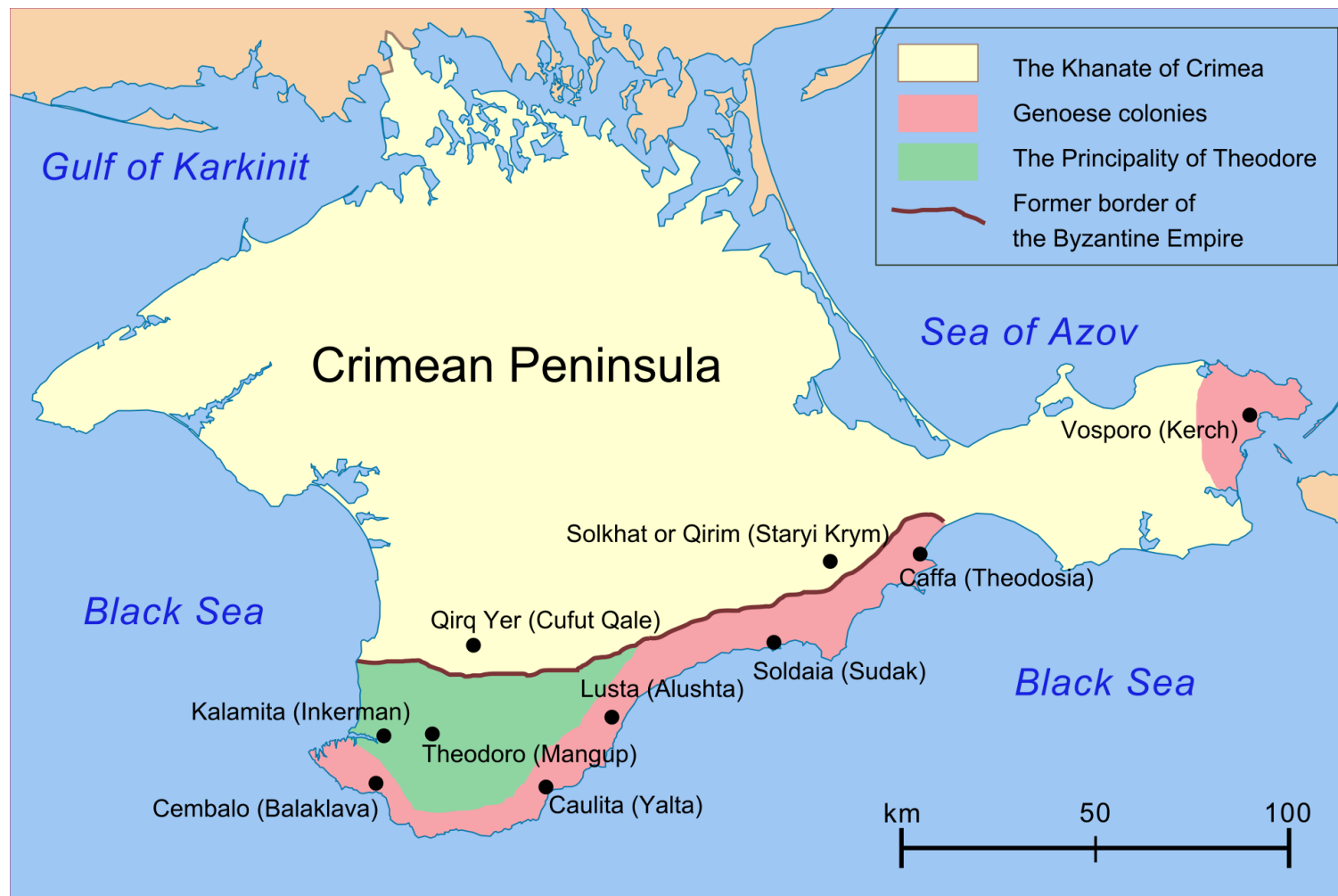
Triumfální kvadriga - startovní brána na hipodromu v Konstantinopoli...

Vojenská přehlídka před palácem Tuileries v roce 1810. Vítězný oblouk Carrousel původně postavený jako brána paláce (shořel v roce 1871).

Cca 1450, války mezi Janovem a Mongoly (nástupnickými státy – Zlatou Hordou a od 1449 Krymským chánátem) 13-15. století.

Anektováno 1764 v rámci příprav na Rusko-Turecké války (1768-1774), součástí Ruského impéria do revoluce 1917

Casa delle compere e dei banchi di San Giorgio 1407

Velikost největších evropských měst v tisících obyvatel

	1500	1600	1700
<i>Itálie</i>			
Neapol	150	281	216
Benátky	100	139	138
Milán	100	120	124
Florencie	70	70	72
Janov	60	71	80
Řím	55	105	138
<i>Francie</i>			
Paříž	100	220	510
Lyon	50	40	97
<i>Belgie a Nizozemsko</i>			
Antverpy	40	47	70
Ghent	40	31	51
Brusel	35	50	80
Amsterdam	14	65	200

	1500	1600	1700
<i>Německo a Rakousko</i>			
Norimberk	36	40	40
Kolín n. R.	30	40	42
Gdaňsk	20	50	50
Vídeň	20	50	114
<i>Pyrenejský poloostrov</i>			
Grenada	70	69	-
Valencie	40	65	50
Lisabon	30	100	165
Barcelona	29	43	43
Córdoba	27	45	28
Sevilla	25	90	96
Madrid	-	49	110
<i>Anglie</i>			
Londýn	40	200	575

Proměna sociálních a ekonomických institucí

- **Černý mor:** Barma – Kaffa – Mesina (1348-1351) Evropa: 25 mil. z 80 mil. v Evropě; dopad na Islámský svět;
 - Nezasáhl dobytek a fyzický kapitál – **urychlení procesů** změny -> zvýšení **ceny práce** a snížení ceny půdy;
 - růst mezd (Edward III. 1351 – fix mezd); **města** s průmyslovou výrobou rostou;
- **Racionalizace zemědělství**, poptávka po zboží široké spotřeby; specializace WE na průmysl (VA) a EE na produkci potravin;
 - Produkce živ. výr. na úkor rostl., **suroviny pro průmysl** (vlna); mez. **dělba práce** – Anglie produkuje vlnu, Flandry látky, dokončení ve Florencii; *Edward III. zdaňuje export vlny* (protekce);
- Populace vzrostla, ale **změna** reprodukčního **chování**;
- Zvětšuje se **rozsah trhu** (specializace, technologie); **střední stav** a panovník vytváří koalici **proti šlechtě (autonomní města)**;
- **Východní Evropa** – opak – produkce potravin donucením pevně etablované **šlechty** – decentralizace a **nevolnictví** (1600: 3 dny nucené práce týdně);

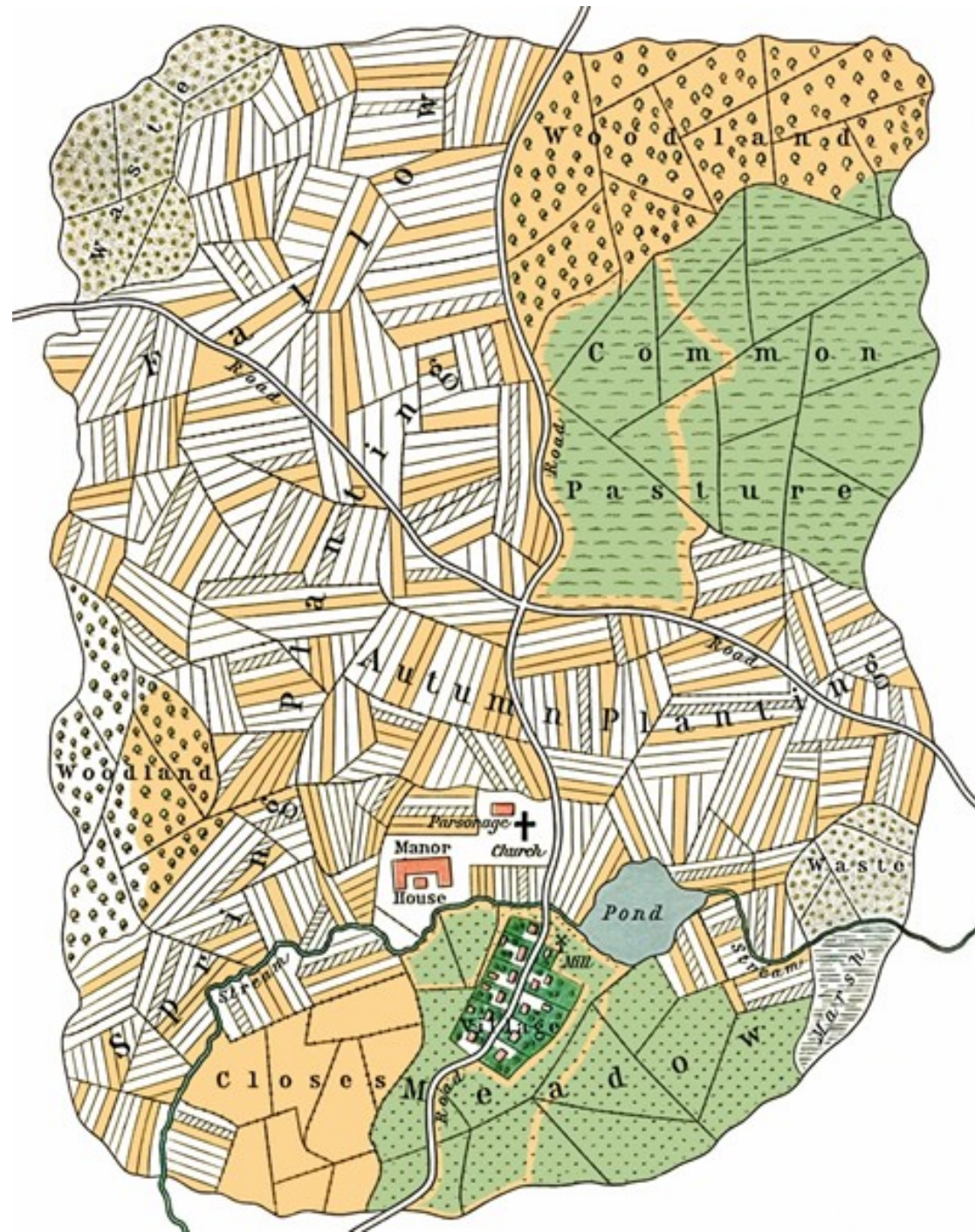
1346 1347 1348 1349 1350 1351 1352 1353

--- Approximate border between the Principality of Kiev and the Golden Horde - passage prohibited for Christians.

--- Land trade routes
 — Maritime trade routes

Stadtluft macht frei nach Jahr und Tag

Vojenská (r)evoluce

- Evropa - **fragmentovaný region** – vzájemné konflikty (Japonsko, Indie);
- **Žoldnéřské** armády vs. **feudální jízda** (étos);
- Odražení **vnějších nepřátel** (inovace a kopírování);
- Luk (Crésy 1346), **střelné zbraně** (kapitál), střelný **prach** (děla), **opevnění**, taktika, logistika, **důstojnický** sbor a výcvik;
- Pokles počtu politických jednotek – **centralizace**, bezpečnostní dilema (fiskální nároky); zdroje prostředků:
 - **Zdanění** (přetížení, subsistence-rebelie);
 - **Kořistění** (vyčerpání; Fidalgo);
 - **Obchod** (vnitřní – **úvěr**), mezinárodní (boj o **renty**), pobídky pro inovace, **monopoly** (nástroj politického boje – uvnitř i navenek);

1. 55BC 2. 15AD 3. 100AD 4. 200AD 5. 290AD 6. 400AD

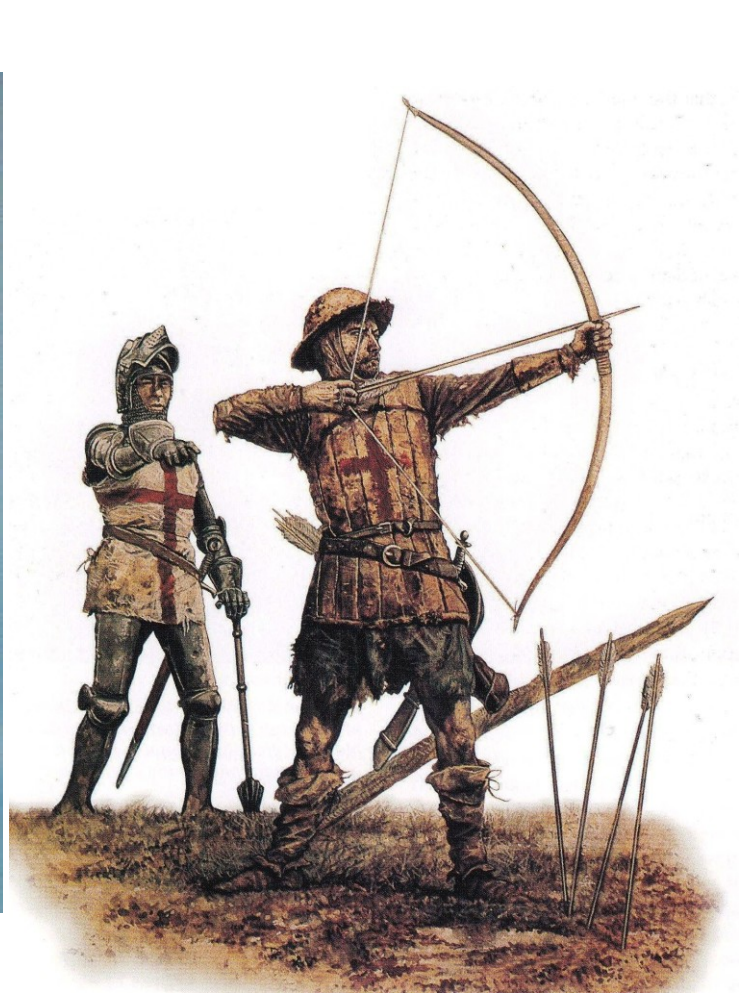
Římská těžká pěchota (legie)

Čínská armáda dynastie Tchang 9.-10. století;
Čchingská armáda 40. léta 19. století

Kroužkové brnění 12.st.; anglický lukostřelec (Crécy 1346); italská plátová zbroj 1450; holandský mušketýr 1600

Citadela Jaca (Aragonské Pyreneje, Španělsko, Filip II., konec 16. století)

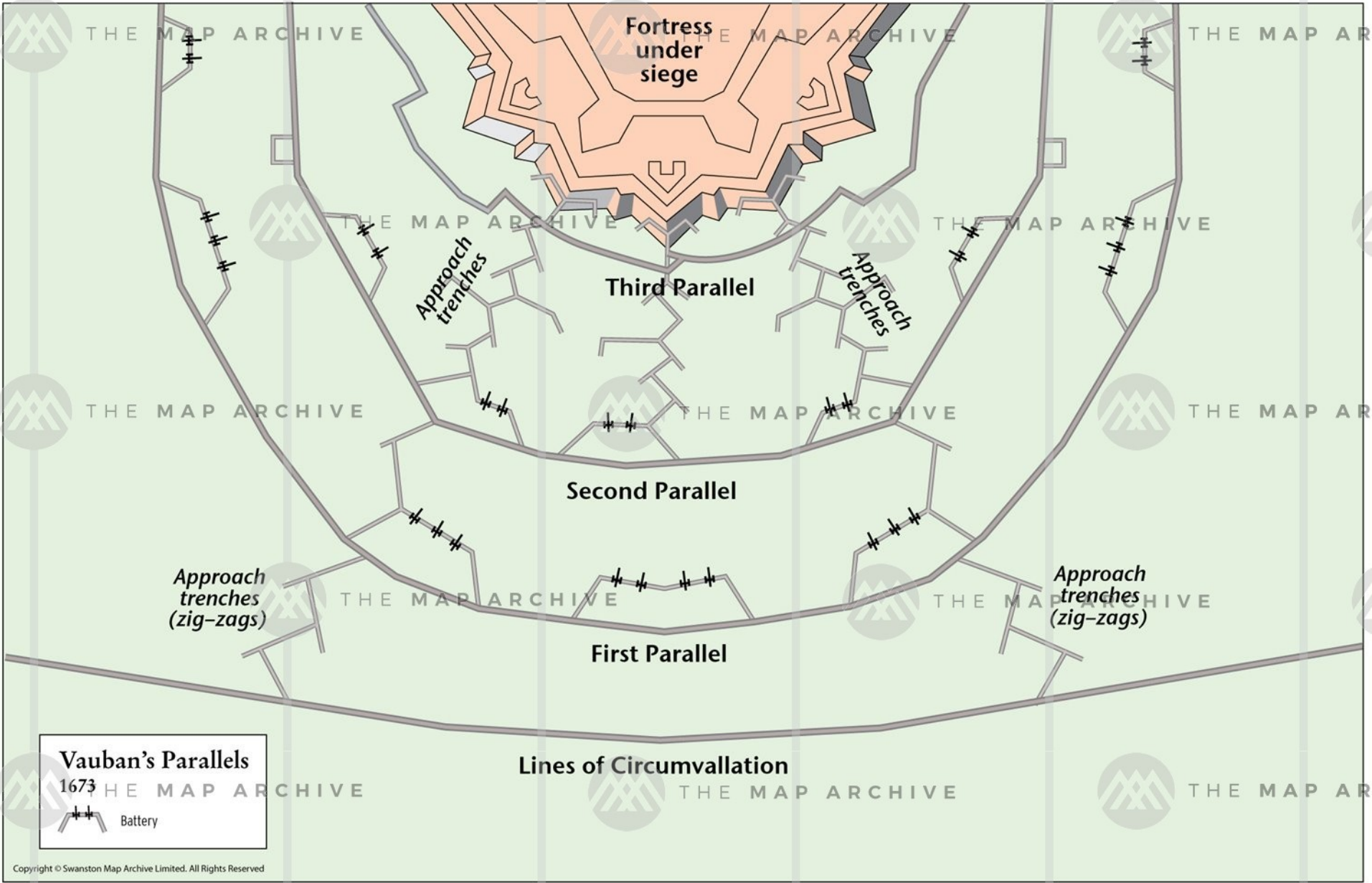

Terezín, Josef II 1780

1742

Portugalská expanze

- Alfons (král, 1139-1186) dobyl s křižáky **Lisabon** na Maurech (1147);
- **Reconquista** skončila 1249 dobytím Algarve (dnešní hranice Portugalska);
- **Jindřich Mořeplavec** (až 1460);
- **Nájezdy** na muslimskou Afriku (zlato a otroci);

- Dobytí **Ceuty 1415**, Madeiry 1419, Azor 1427;
 - Obchod s **cukrem** (Madeira, Sao Tomé);
 - Monopolní právo na obchod s africkými **otroky** od papeže;
- 1469 – Fernão Gomes – na 5 let monopol na obchod s Afrikou – podmínka 300 mil na jih ročně: Pobřeží slonoviny, Zlaté (Ghana) a Otroků (Togo);
- Princ Jan (král **Jan II.** 1481-95) potřeboval k potlačení šlechty dodatečné příjmy:
 - **Strategie** – obejít Benátky a mameluky, prorazit monopol s **kořením**;
 - 1487: Pero da Covilhã and Afonso de Paiva po souši pronikli přes Egypt do Indie aby prozkoumali obchod s kořením;
 - Bartolomeo **Diaz** 1488 dosáhl **Mysu**;
- **Da Gama** měl úsilí prpojit - přistál v **Calicutu**, Malabar (Indie) 1498;
 - Muslimská obchodní komunita/hindský obchodní stát (nízká cla, infrastruktura, svoboda podnikání), dostupné veškeré zboží; agrese a návrat;
 - Druhá Armada (13 lodí) – Cabral 1500-1501; odmítnutí výhradních práv na obchod s kořením -> válka s Kalikutem a aliance s Kochin;
 - Třetí (komerce) a čtvrtá Armada (da Gama, 20 lodí) – **trestná výprava**... mimořádná brutalita;

L I S B O N A .

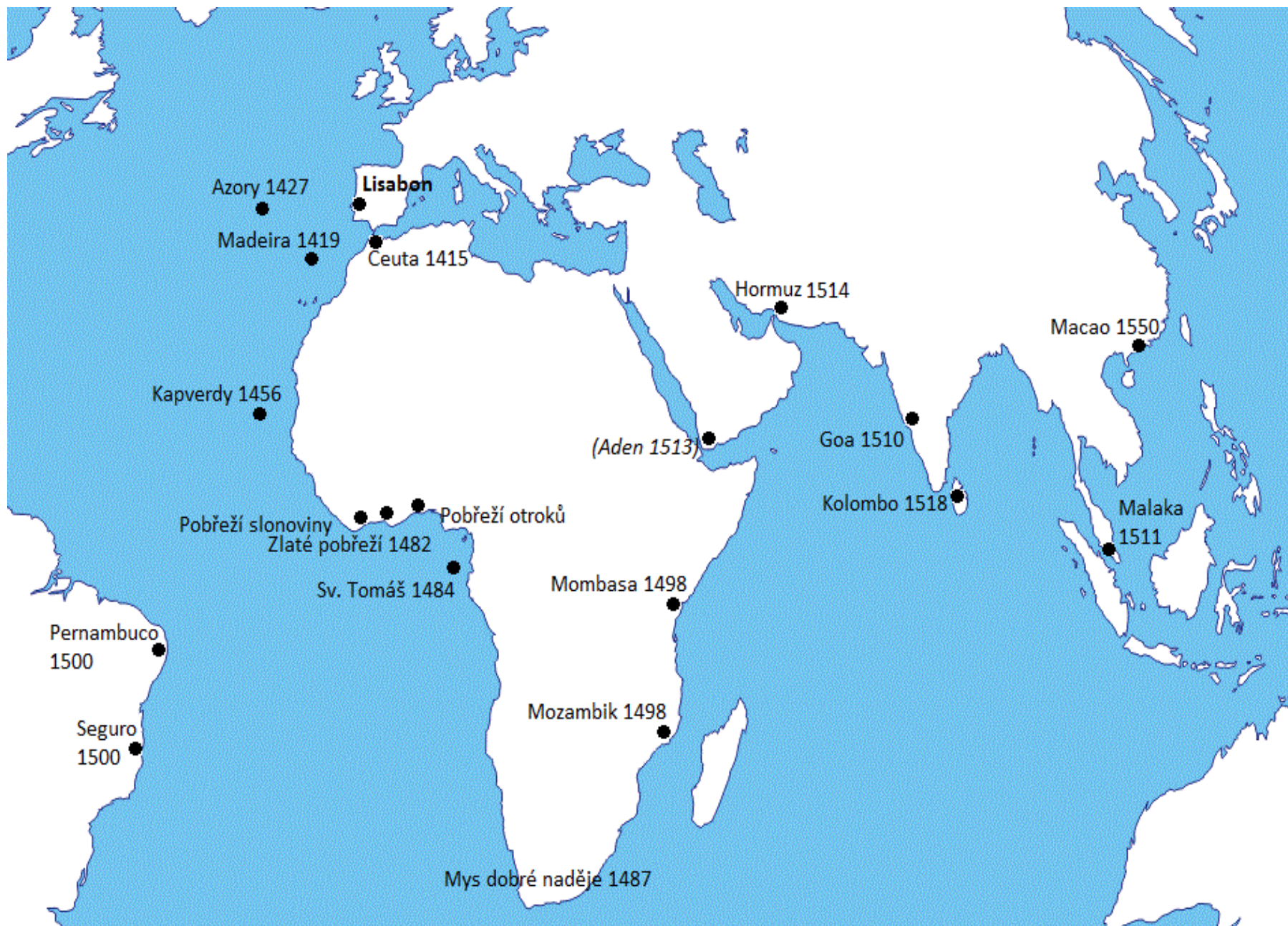

OLISIPO, SIVE UT PERVE-
TVSTA LAPIDVM INSCRIP-
TIONES HABENT, VLYSIPPO,
VVLGO LISBONA FLORENTIS-
SIMVM PORTV GALLIÆ EMPORIV.

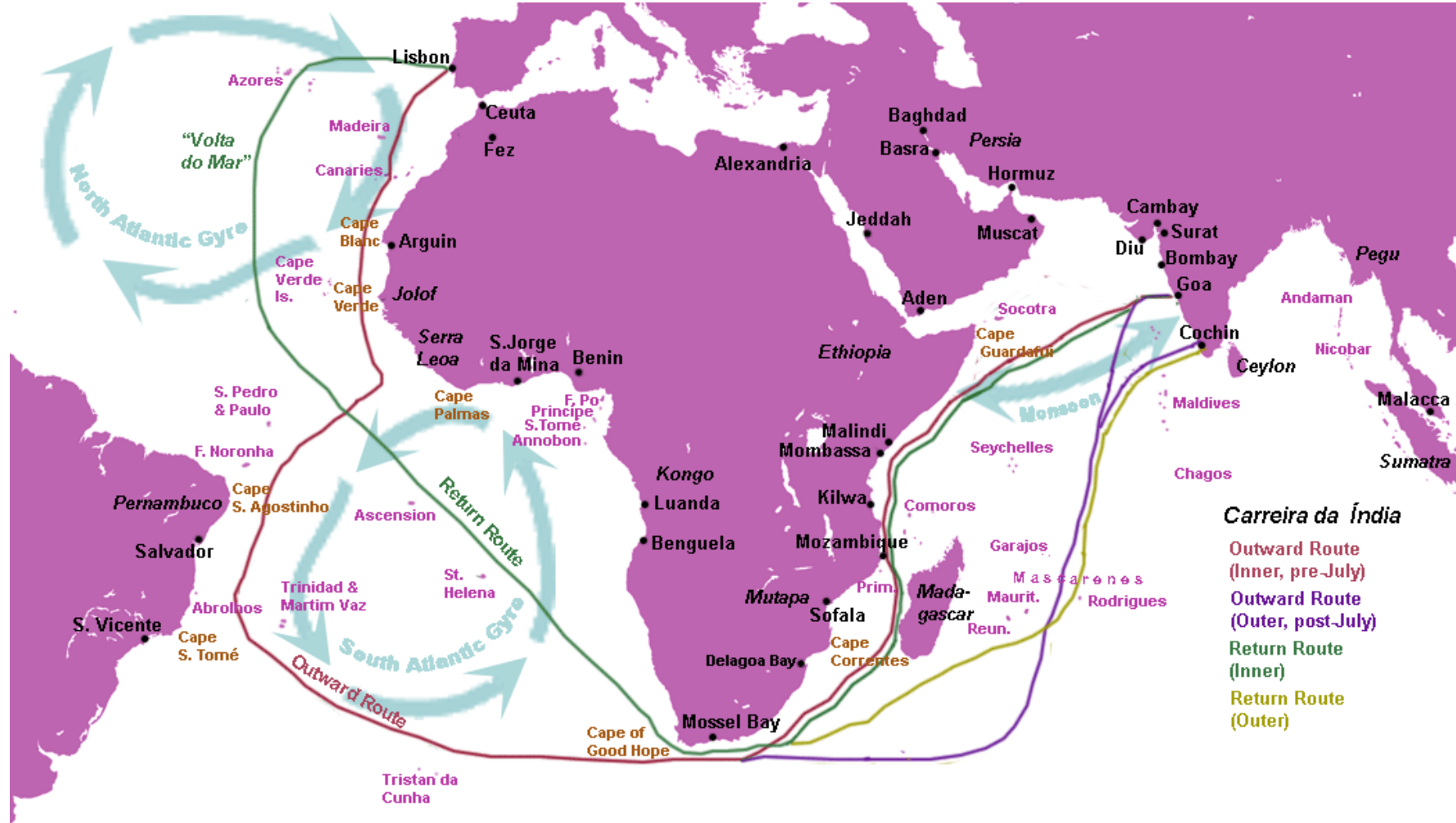
Diaz 1488 (Boa Esperanza)

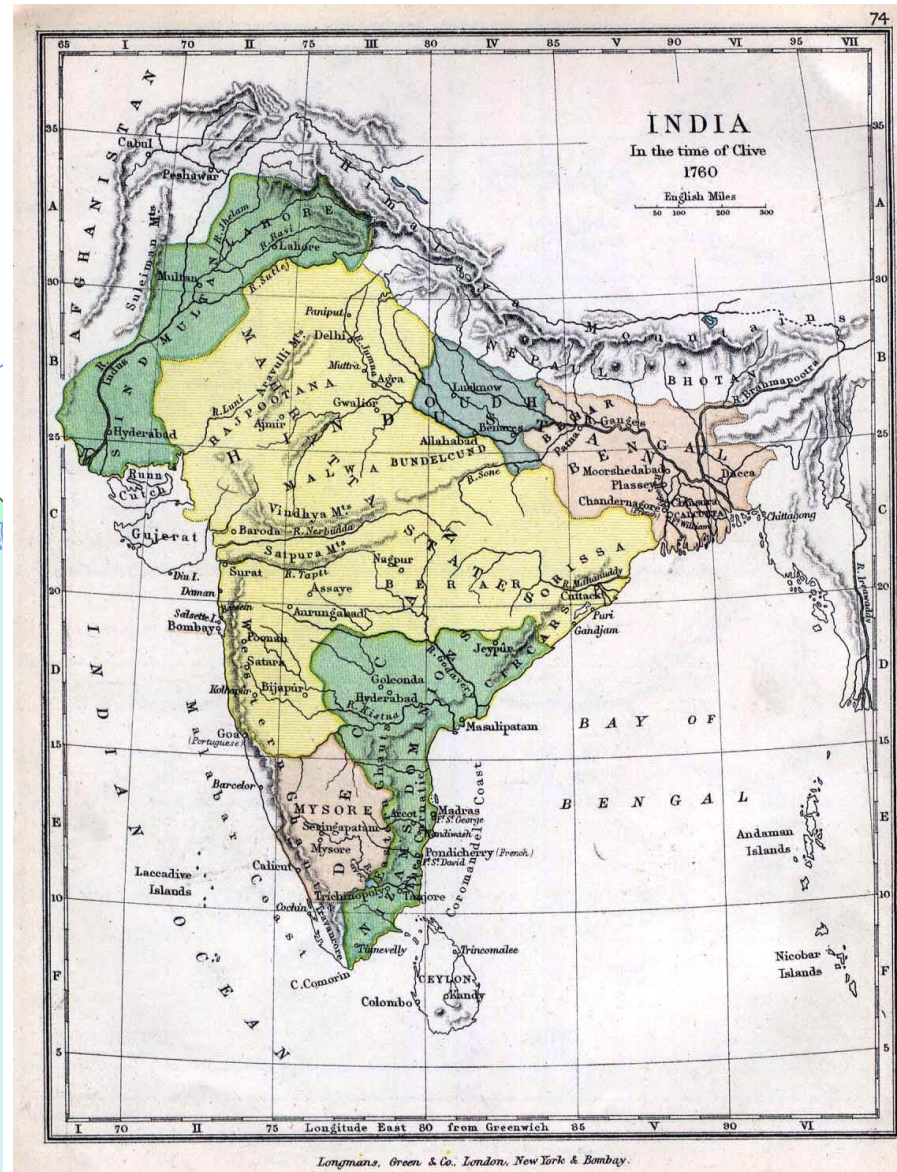
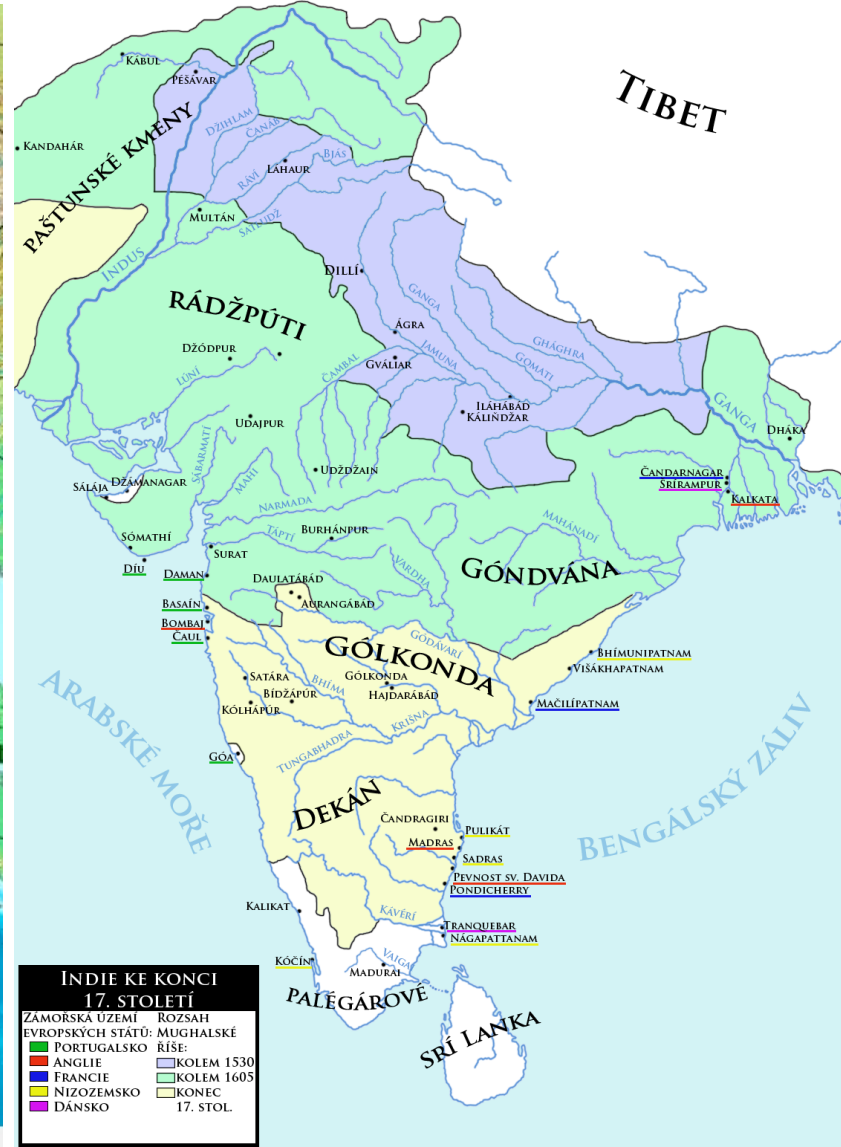

Indie

- přechod... – rozpad turkického **sultanátu** otrokářů z **Dillí**, slabší Afghánské dynastie;
- 1526 vítězství Baburů – zakladatelé **Mughálské dynastie**;
- Střední a jižní Indie – soupeření Vidžajanagar (hindu) s Bahmanským sultanátem (muslimové) – odtržené od Dillí;
- Sever – bohatý sultanát **Gudžarát** (bavlna, Cambay);
- Východ – **Bengálsko** (muslimské);
- Mughalové oslabují v první polovině 18. století – pak nejsilnější **Marátská říše**, nakonec poražena Angličany;
- Intenzivní **obchod**:
 - Malabar – islámský svět (Hormuz, Aden), koně a koberce, sloni ze Srí lanky; otroci a zlato z Afriky;
 - Z východu porcelán a hedvábí z Číny a koření z JVA; vývoz na východ - bavlněné látky;
 - Městské obchodní státy na pobřeží (cla a poplatky jediný příjem, svoboda moří);

Growth of the Mughal Empire, 1526–1707

War Flag

Imperial Seal

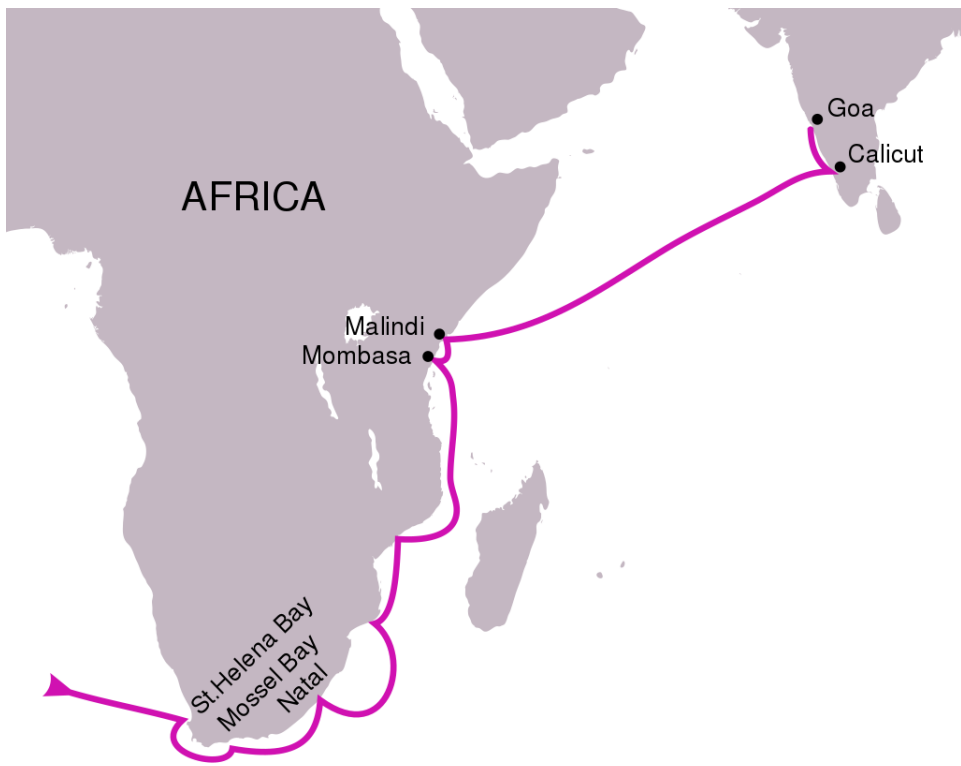

Ensign

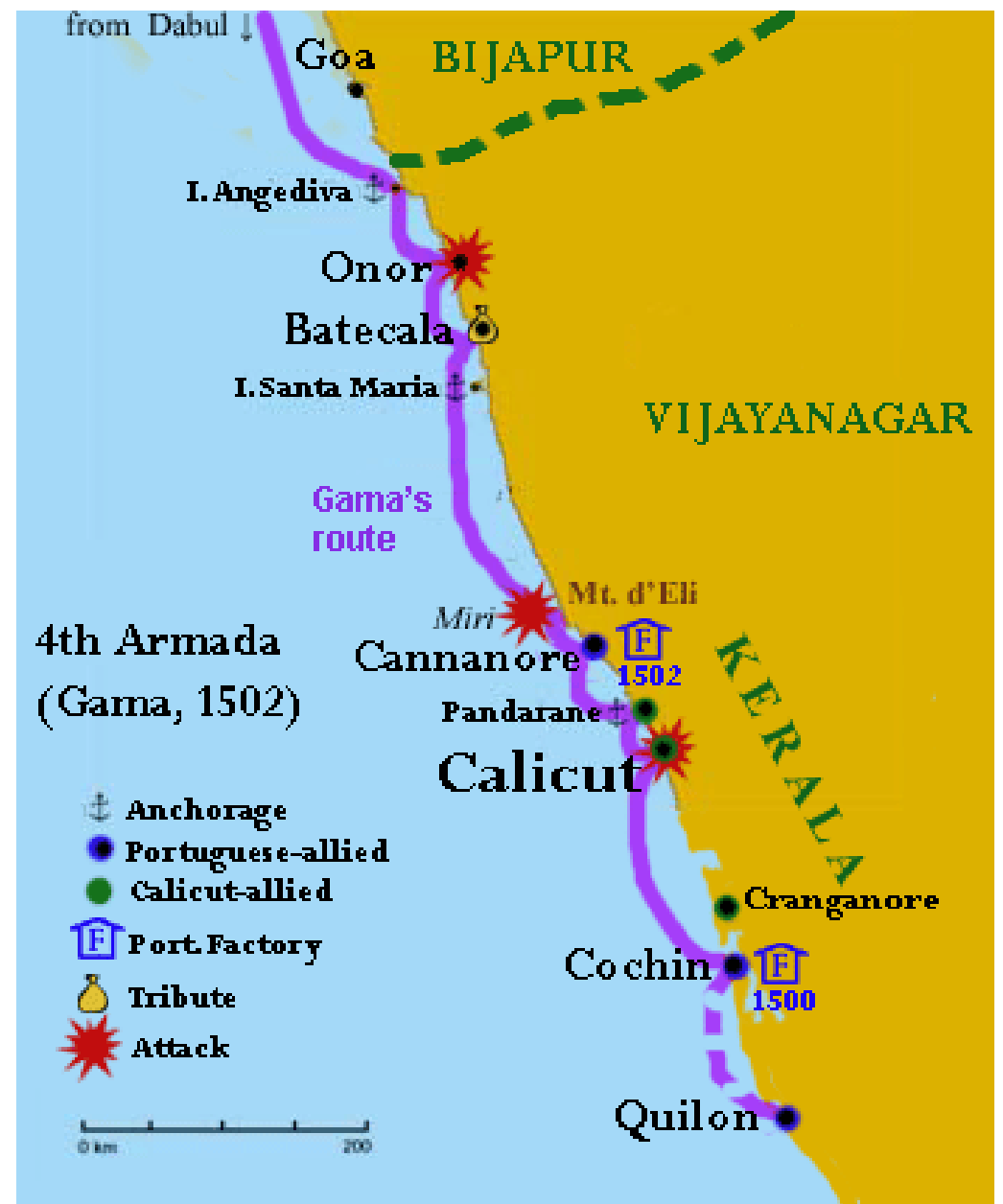

Vasco da Gama v Kalikatu, audience u Zamorína, květen 1498.

- Červenec 1497 da Gama flotila čtyř lodí s posádkou 170 mužů. Jen 55 se jich vrátilo, dvě lodě byly ztraceny.
- Na cestě do Indie překonala da Gamova flotila Indický oceán za 23 dní. Na zpáteční cestě, kdy křižovala proti větru, jí to trvalo 132 dní.

- Flotila dorazila 20. května **1498** do Kappadu poblíž Kožikóde (**Kalikat**) na malabarském pobřeží (dnešní indický stát Kérala).
- Kalikatský král Samudiri (**Zamorin**) se po zprávě o příjezdu cizí flotily vrátil do Kalikatu. Mořeplavec byl přijat s tradiční pohostinností, ale rozhovor se Zamorinem nepřinesl žádné konkrétní výsledky.
- Když se místní úřady zeptaly da Gamovy flotily: "**Co vás sem přivedlo?**", odpověděli, že přišli "hledat **křesťany a koření**".
- **Dary**, které da Gama Zamorínům poslal - čtyři pláště z šarlatové látky, šest klobouků, čtyři větve korálů, truhlu se sedmi mosaznými nádobami, truhlu s cukrem, dva sudy oleje a sud medu - byly banální a **neudělaly** na ně **dojem**.
- Zatímco Zamorinovi úředníci se divili, proč tam není žádné **zlato** ani **stříbro**, **muslimští obchodníci**, kteří da Gamu považovali za svého **rivala**, naznačovali, že je to jen obyčejný **pirát**, a ne královský vyslanec.
- **Žádost** Vasca da Gamy o povolení nechat za sebou **faktora**, který by měl na starosti zboží, jež nemohl prodat, král **odmítl** a trval na tom, aby da Gama platil **clo** - nejlépe ve zlatě - **jako každý jiný obchodník**. Da Gama s sebou násilím odvedl několik Nairů a šestnáct rybářů.

- **Druhá indická armada**, která se v roce **1500** vydala na cestu pod velením Pedra Álvarese **Cabrala** s cílem uzavřít smlouvu se **Zamorinem** z Kalikatu a zřídit ve městě portugalskou **faktorii**.
- Cabral se dostal do **konfliktu** s místními **arabskými kupeckými cechy**, což mělo za následek, že portugalská faktorie byla obsazena davem. Cabral z incidentu obvinil Zamorína a město **bombardoval**. Tak vypukla **válka** mezi Portugalskem a Kalikutem.
- Gamaova **4. indická armada** - cílem bylo **pomstít** se Zamorínovi a **donutit** ho **podřídít** se portugalským podmínkám. Těžce vyzbrojená flotila patnácti lodí a osmi set mužů opustila Lisabon 12. února 1502.
- V Madayi zachytila loď s **muslimskými poutníky**, kteří cestovali z Kalikatu do Mekky. Da Gama loď s více než 400 poutníky vyplenil - **upálil** je.
- **Zamorin** vyjádřil ochotu **podepsat** novou **smlouvu**, ale da **Gama vyzval** hinduistického krále, aby před zahájením jednání **vyhnal** všechny **muslimy** z Kalikatu, což bylo odmítnuto.
- Zamorin vyslal k jednání **velekněze** Talappanu Namboothiriho. Da Gama nařídil knězi uříznout **rty a uši** a poté, co mu přišil na hlavu pár psích uší, ho poslal pryč. Portugalská **flotila** pak téměř dva dny **bombardovala** neopevněné město z moře a vážně ho poškodila. Zajalo také několik **plavidel** s rýží, jejichž **posádkám** uřízlo ruce, uši a nosy a odeslalo je se vzkazem Zamorínovi, v němž Gama prohlásil, že bude **otevřen přátelským vztahům**, jakmile Zamorín **zaplatí** za věci uloupené z factorie a také za střelný prach a dělové koule.
- **Násilí zastavilo obchod** na malabarském pobřeží Indie, na němž byl **Kalikut závislý**. Zamorín se odvážil vyslat **flotilu** silných válečných lodí, aby vyzval da Gamovu armádu, ale Portugalcům se podařilo Zamorína a jeho vazaly ztrapnit v kalikutském **přístavu 1503** (Gama a Sodré 10+6 proti arabským korzárům najatým Zamorínem) a v bitvě u **Kočína 1504** (130 Portugalců, 3 lodě + místní proti 84 000 armádě Kalikutu).
- Čtvrtá **armada opustila** Indii počátkem roku **1503**. Da Gama zde zanechal malou **eskadru** karavel pod velením svého strýce Vicente **Sodré**, aby **hlídkovala** na indickém pobřeží, pokračovala v **poškození kalikutské lodní dopravy** a **chránila** portugalské **faktorie** v Kočíně a Cannanore.

• D O M • V A S Q V O • D • A • G A M A • D E S C O B R

19
I D O R • D A T N D I A • A N O D E • S O 2 •

Estado da India

- Návrat Gamy – právo **monopolizovat plavbu** a **obchod** ve východních mořích;
 - muslimské lodě – **nepřátelé**; **licence** – poplatek a povinnost proclít v POR přístavu;
- Základem ambiciózní a agresivní strategie **sít pevností (TPE)**:
 - **Malaka** (klíčový strategický bod 1511, *T. Pirés*);
 - **Hormuz** (PG, 1514) a **Aden** (RS, 1513 neúspěch), **Goa** (1510);
 - Omezené **prostředky** (1,25mil. obyv.; 10k v Asii, 300 lodí), logistické problémy, nemožnost zdanění (**mořské impérium** vs. vnitrozemní říše); patrimonální systém - vyčerpání kořisti, aristokracie (**Fidalgo**);
 - Převaha ve **vojenské síle** (lodní děla);
- **Nejednotnost** soupeřů, nemožnost konfrontovat **říše** (Čína 1520, Macao 1550);
- **Kompromis** – muslimští obchodníci platí za ochranu, Portugalci se účastní obchodu v **partnerství** s muslimy a hindy (**konflikt zájmu** – na vlastní účet, klientelismus a korupce, *soudce v Goa*);
- **Alternativní** (muslimská) cesta – **Aden, Aceh, Bantam**;
- POR **nedokázali** obchodní toky **ovládnout** (Evropa 25% pepře a 7% hřebíčku 1600), většina obchodu **stále Asie-Asie**; Evropa soupeří mezi sebou o **marže** nad asijskou cenu; nejde o transfer bohatství z Asie do Evropy...;
- POR **impérium** především **zkomplikovalo** pozici **Benátek** a **Islámského zprostředkování...**
 - To do míry do které bylo schopno zásobovat Evropu cestou kolem Mysu (konkurence NED a ENG);

Despair not, spare your enemies not, for God is with us

Afonso de Albuquerque, guvernér portugalské Indie (1509-1515), dobyl Goa, Diu, Hormuz a Malaka.

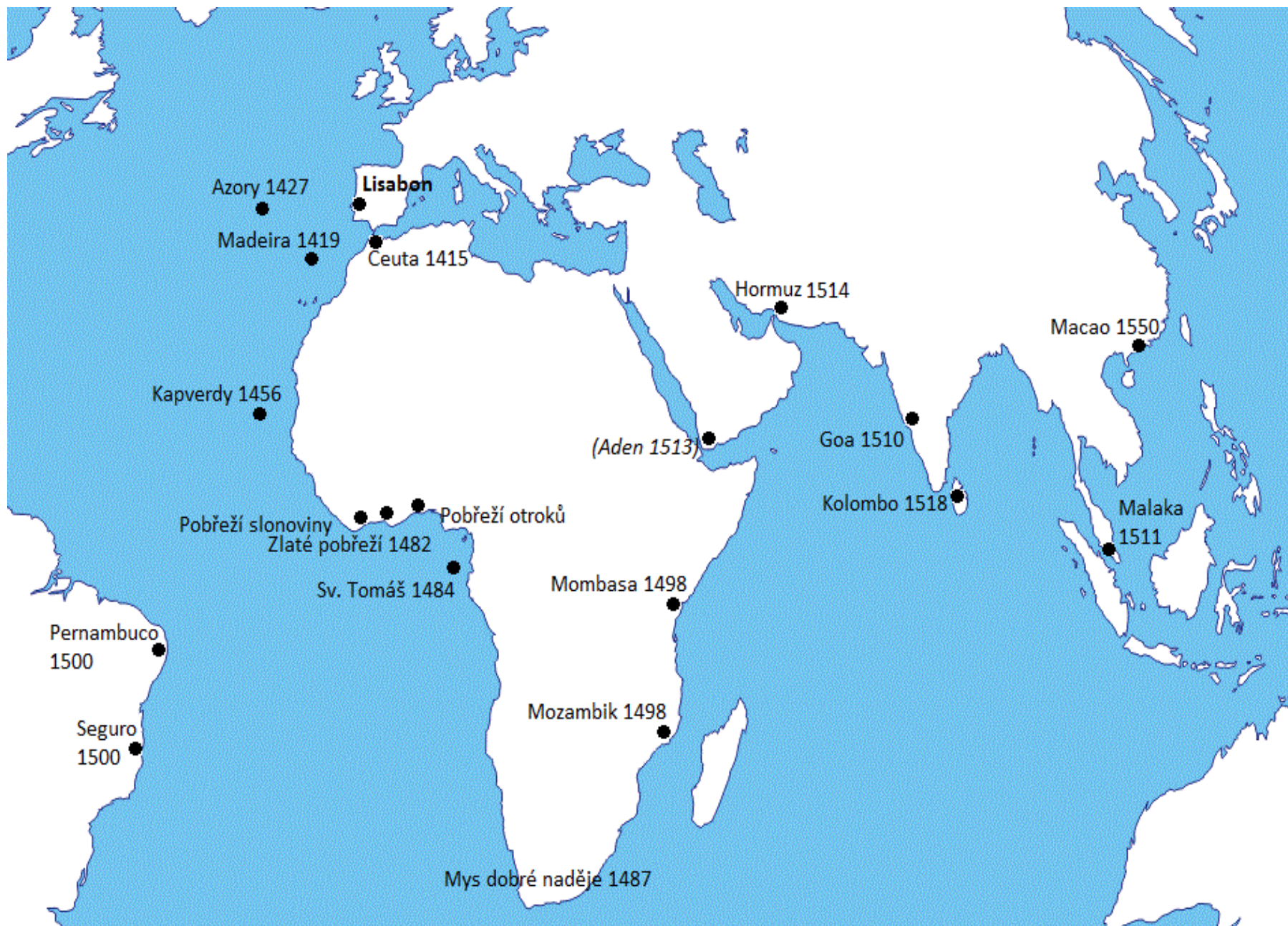
Jan Pieterszoon Coen 1618-1629 důstojník Nizozemské východoindické společnosti (VOC) generální guvernér Nizozemské východní Indie, zakladatel Batávie, dobyvatel Moluk.

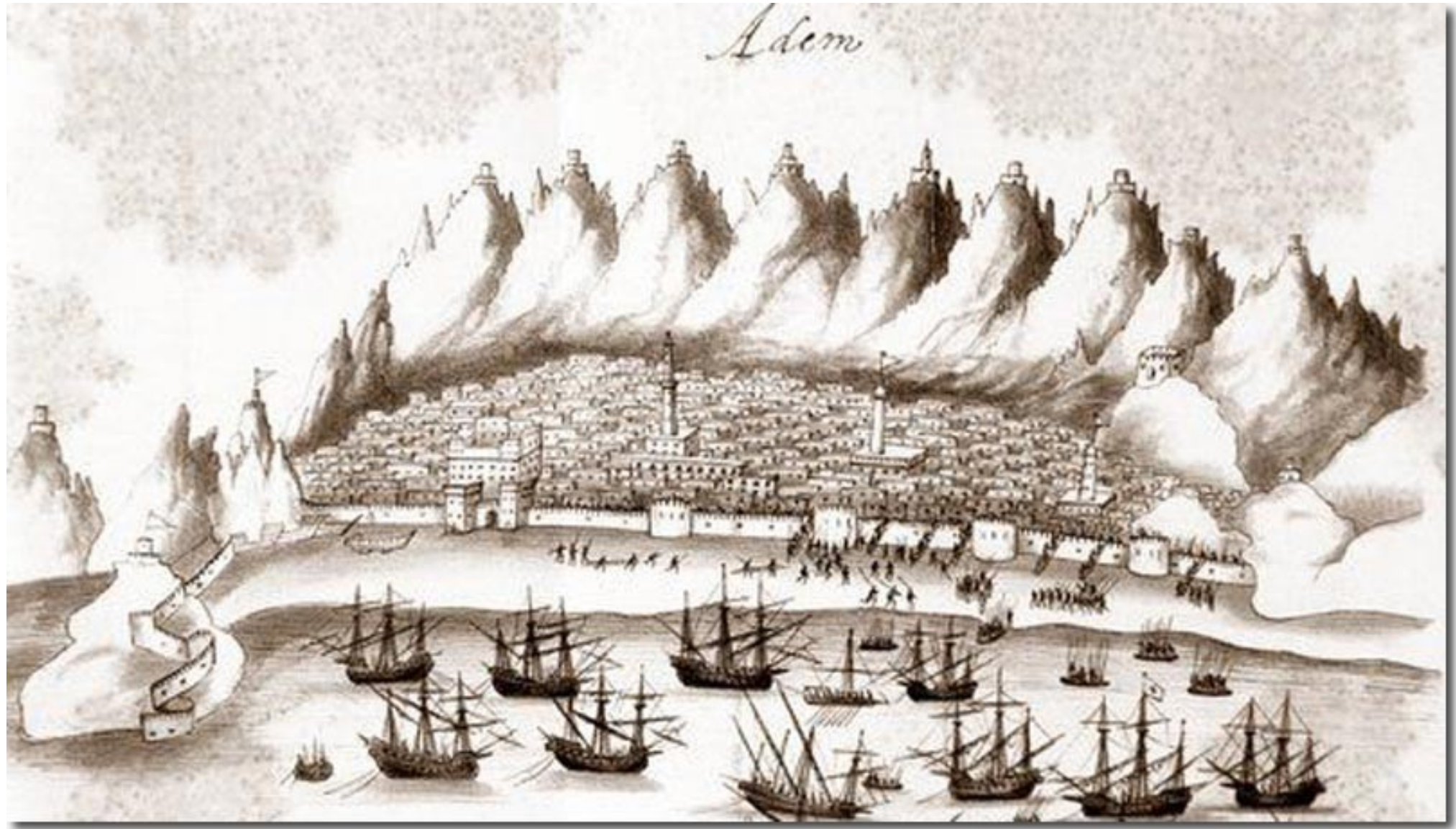
Robert Clive, 1744-1760, první britský guvernér bengálského předsednictví. Viktor z Plassey.

Obléhání Adenu 1513

Aden byl nezávislý městský stát, jehož strategická poloha mu umožňovala kontrolovat vstup do Rudého moře.

Aden nakonec padl v roce **1538** do rukou Sulejmana paši, velitele velké **osmanské flotily**. Pod osmanskou nadvládou byl Aden ceněn především jako **překážka** pronikání Evropanů do svatých měst, nikoli jako obchodní centrum.

THE CAPTURE OF ADEN, JANUARY, 1839. "THE BRITISH SQUADRON PREPARING FOR ACTION."
FROM THE ORIGINAL PAINTING BY CAPT. RUNDLE, R.N.

Aden 1932 (Britský)

Aden Emergency 1963-67 - ozbrojené povstání Národní osvobozené fronty a Fronty za osvobození okupovaného **jižního Jemenu** proti Jihoarabské federaci, protektorátu Spojeného království, který je nyní součástí Jemenu.

1967 Egyptsko-Izrealská válka

USS Cole – bombový atentát 2000

Jemenská občanská válka 2015

